

Harcerskie ścieżki ku rozumieniu rozwoju duchowego w Związku Harcerstwa Polskiego w latach 1989-2022

STRESZCZENIE

CEL NAUKOWY: Celem artykułu jest ukazanie, jakie rozumienia duchowości (a co za tym idzie – rozwoju duchowego) występują w dokumentach Związku Harcerstwa Polskiego w latach 1989-2022 oraz które z nich są dominujące.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Przeprowadzę analizę źródeł wtórnych, dokumentów (Palka, 2006, s. 72), takich jak: statut, podstawy wychowawcze, harcerskie kodeksy moralne, uchwały władz ZHP według schematu badań historycznych (Rubacha, 2008).

PROCES WYWODU: Na początku rozważań prezentuję analizę wartości zawartych w treściach statutu, uchwał i harcerskich kodeksów moralnych ZHP, gdyż traktuję te wartości jako fundamenty rozwoju duchowego. Następnie przechodzę do przedstawienia zmian rozumienia rozwoju duchowego w stowarzyszeniu.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Analiza treści zawartych w dokumentach ZHP w latach 1989-2022 pozwala stwierdzić, że w stowarzyszeniu przeplatają się dwa różne rozumienia duchowości: tradycyjne i ponowoczesne. Dominujące jest tradycyjne z lat 1995-2017.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Zaproponowana analiza może stanowić przyczynek do dalszych poszukiwań badawczych rozumienia rozwoju duchowego w innych organizacjach harcerskich i skautowych w Polsce i za granicą. Może też być inspiracją podczas kolejnych dyskusji członków Związku Harcerstwa Polskiego.

→ **SŁOWA KLUCZOWE:** **ROZWÓJ DUCHOWY, ZWIĄZEK HARCERSTWA POLSKIEGO, DUCHOWOŚĆ TRADYCYJNA, DUCHOWOŚĆ PONOWOCZESNA, HARCERSTWO**

ABSTRACT

Scouting Paths: Towards Understanding of Spiritual Development in the Polish Scouting and Guiding Association in the Years 1989-2022

RESEARCH OBJECTIVE: The aim of this article is to show what understandings of spirituality (and consequently, spiritual development) can be found in the documents issued by the Polish Scouting and Guiding Association (ZHP) in the years 1989-2022, and which of them is dominant.

RESEARCH PROBLEM AND METHODS: In order to answer these questions, I will create a narrative, following the pattern of historical research (Rubacha, 2008), to analyse secondary sources, documents (Palka, 2006, p. 72), such as: Statutes, educational curricula, Scout Codes of Conduct, resolutions of the ZHP authorities.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: At the beginning of my deliberations, I present an analysis of the values contained in the Statutes, resolutions and Codes of Conduct of ZHP, as I consider these values to be the foundation of spiritual development. Then, I go to present changes in understanding the spiritual development by the association.

RESEARCH RESULTS: Analysis of the ZHP documents from the years 1989-2022 allows to state that the association applies alternately two different understandings of spirituality: traditional and post-modern. The traditional one is dominant in the years 1995-2017. After that period, the discussion on understanding the spirituality was reinitiated in the association.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS, RECOMMENDATIONS: The proposed analysis may occur to be a contribution to further research on understanding the spiritual development in other scout and scouting organisations in Poland and abroad. It may also be an inspiration for further discussions undertaken by members of the Polish Scouting and Guiding Association.

→ **KEYWORDS:** **SPIRITUAL DEVELOPMENT, POLISH SCOUTING AND GUIDING ASSOCIATION, TRADITIONAL SPIRITUALITY, POST-MODERN SPIRITUALITY, SCOUTING**

Wstęp

Misją Związku Harcerstwa Polskiego (ZHP) jest wychowywanie młodego człowieka, czyli wspieranie go we wszechstronnym rozwoju i kształtowaniu charakteru przez stawianie wyzwań (Załącznik, 2014). Ów wszechstronny rozwój ma dotyczyć następujących sfer: społecznej, fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej i **duchowej**. Duchowość jest pojęciem różnorodnie określanym. Poniżej przytaczam dwie definicje (tradycyjną, ponowoczesną) i opisuję, jakie rozumienia duchowości (a co za tym idzie – rozwoju duchowego) występują w zapisach dokumentów ZHP w latach 1989-2022 oraz które z nich jest dominujące.

Definicje podejścia tradycyjnego zaproponowali redaktorzy niniejszego numeru czasopisma za Lisą Miller, która stwierdziła, że duchowość „koncentruje się na wewnętrznym odczuwaniu żywej relacji z wyższą siłą (Bogiem, naturą, duchem, Wszechświatem, stwórcą lub jakkolwiek nazwiemy tę bezwzględnie kochającą i prowadzącą życiową siłę)” (Miller, 2016, s. 15). Natomiast definicję ponowoczesną przyjmuję za Joanną Rutkowiak, która określa duchowość „jako taki stosunek jednostki do świata, który przesyca jej refleksja dostrzegająca relacje [...] wymiarów kulturowego zabezpieczania/pozbawiania i reguluje własne życie według nieustannie uchwytywanych sensów, ale także z okazywaniem wrażliwości na sensory znaczące dla innych” (Rutkowiak, 2007, s. 109). Zaproponowana analiza dotyczy procesów, które wpłynęły na obecnie toczącą się dyskusję w ZHP.

Wartości jako fundamenty rozwoju duchowego zawarte w zapisach statutu, uchwał i harcerskich kodeksów moralnych ZHP

Najważniejszym dokumentem stowarzyszenia jest statut, w którym zapisane są fundamenty działalności organizacji. W akcie tym określono m.in. wartości, na których opierać ma się działalność wychowawcza – w tym rozwój duchowy. Wraz z kolejnymi zmianami dokonywanymi w statucie modyfikacjom podlegały również zapisy określające najważniejsze wartości stowarzyszenia.

W 1989 roku, w czasie dyskusji ogólnospołecznych nad przyszłością ruchu harcerskiego i samego ZHP, w uchwalonym statucie powoływano się na humanistyczne normy moralne. W 1990 r. dodano do określenia „wywodzące się z uniwersalnych, kulturowych i etycznych wartości chrześcijańskich” (Marszałek, 2014, s. 164). W 1995 roku kategoria humanistyczne została objęta nawiasem, aby w 1997 i kolejnych latach już się nie pojawić (Marszałek, 2014). W 2005 roku dodano określenie „wartości zawarte w Prawie harcerskim” (Marszałek, 2014, s. 242).

Tabela nr 1. Wartości w treściach statutów ZHP w latach 1989-2022

Rok	Treść
1989	Humanistyczne normy moralne
1990	Humanistyczne normy moralne wywodzące się z uniwersalnych/kulturowych i etycznych wartości chrześcijańskich
1993	Humanistyczne normy moralne wywodzące się z uniwersalnych, kulturowych i etycznych wartości chrześcijańskich
1995	(Humanistyczne) normy moralne wywodzące się z uniwersalnych, kulturowych i etycznych wartości chrześcijańskich
1997	Normy moralne wywodzące się z uniwersalnych, kulturowych i etycznych wartości chrześcijańskich
2001	
2005	
2012	wartości zawarte w prawie harcerskim, normy moralne wywodzące się z uniwersalnych, kulturowych i etycznych wartości chrześcijańskich
2022	

Źródło: opracowanie własne (Marszałek, 2014). Stałe wartości zostały wyróżnione w tabeli.

Wartości zawarte w prawie harcerskim oraz szerzej w harcerskich kodeksach moralnych¹, takich jak²: Obietnica i Prawo zucha, Przyrzeczenie i Prawo harcerskie mają stanowić fundament rozwoju duchowego członków organizacji. Wspomniane kodeksy adresowane są do różnych grup wiekowych i różnią się w zakresach treści, wartości.

Obietnica i Prawo zucha są dedykowane najmłodszej grupie wiekowej³ członków ZHP. Obietnica jest dobrowolnym zobowiązaniem, w którym zaakcentowano tylko wartości Prawa zucha. Te w analizowanym okresie zmieniane były raz, w 1995 roku, gdy do treści pierwszego punktu dodano Boga: „Zuch kocha Boga i Polskę” (Marszałek, 2014, s. 196). Można wyróżnić następujące wartości występujące w zapisach Prawa zucha: Polska, dzielność, prawda, obowiązki, inni ludzie, samodoskonalenie (w latach 1989-1995), a od 1995 roku dodatkowo Bóg (Marszałek, 2014, s. 196). We wszystkich punktach kładzie się nacisk na rozwój duchowy.

Kolejnym kodeksem moralnym adresowanym do starszej grupy wiekowej jest Przyrzeczenie i Prawo harcerza. Przyrzeczenie jest dobrowolnym zobowiązaniem składanym przez osobę, która przeszła pozytywnie próbę harcerki/harcerza i świadomie decyduje się na przestrzeganie wartości harcerskich przez całe życie. W latach 1989-1995 ZHP stosowało dwie alternatywne rotę Przyrzeczenia harcerskiego, dla osób wierzących (z Bogiem⁴) i dla niewierzących z inaczej określanymi wartościami najwyższymi⁵. Przejście w 1995 roku na jedną rotę Przyrzeczenia harcerskiego (z Bogiem) nastąpiło z powodu starań ZHP o ponowne członkostwo w Światowej Organizacji Ruchu Skautowego oraz Światowym Stowarzyszeniu Przewodniczek i Skautek. Dwie wersje były niezgodne z ówczesnymi zasadami ruchu skautowego. W Konstytucji Światowej Organizacji Ruchu Skautowego, określono, że służba Bogu „Wiąże się [...] nierozdzielnie z akceptacją wszystkich naczelnych wartości duchowych, takich jak Prawda, Dobro, Sprawiedliwość czy Piękno” (Uchwała XXX, 2014). ZHP, wprowadzając jedną rotę przyrzeczenia, podkreślał jednocześnie, że „Związek nasz ma piękną i głęboką tradycję tolerancji [...]. Przejawia się on (szacunek wobec każdego człowieka) w uznaniu systemu wartości duchowych za sprawę osobistą każdego członka Związku” (Uchwała XXX, 2014).

Prawo harcerskie również podlegało zmianom, w analizowanym okresie obowiązywały trzy różne jego treści. W 1989 roku wprowadzono po raz pierwszy w stowarzyszeniu

¹ Z naczelnych celów wychowania harcerskiego wyprowadza się pożądane rodzaje dyspozycji osobowościowych zróżnicowane dla poszczególnych grup wiekowych organizacji. Są one ujęte w postaci kodeksów norm postępowania (Muszyński, 1984, s. 72).

² W analizie pomijam Zobowiązanie instruktorskie, Kodeks instruktorski, Kodeks wędrowniczy.

³ Dzieciom w wieku 6-9 lat.

⁴ „Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłusznym Prawu harcerskiemu” (Marszałek, 2014, s. 196).

⁵ „Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Polsce, dążyć do Prawdy i Sprawiedliwości, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłusznym Prawu harcerskiemu” (Marszałek, 2014, s. 196).

prawo skoncentrowane bardziej na wartościach egocentrycznych⁶. Zaakcentowano następujące wartości⁷: służba, Polska, jednostka indywidualna, świat, nauka, wiedza, myślenie samodzielne, działanie skuteczne, uczciwość, dzielność, odpowiedzialność, życzliwość, uczynność, opiekuńczość, gospodarność, praca własna i innych, przyroda, sprawność, zdrowie (Marszałek, 2014).

W 1990 r. powrócono do wersji Prawa harcerskiego z dominującymi w treściach wartościami allocentrycznymi. Zaakcentowano następujące wartości: przyrzeczenie harcerskie, słowność, bliźni, harcerz, rycerskość, przyroda, rodzice, przełożeni, karność, posłuszeństwo, pogoda ducha, oszczędność, ofiarność, czystość; w 2017 roku dodano jeszcze: pracę nad sobą, wolność.

Dokonałam analizy treści Prawa harcerskiego również pod kątem występowania/niewystępowania danej⁸ sfery rozwoju. Analiza treści poszczególnych punktów prawa pozwala stwierdzić, że od 1990 roku dominującym rozwojem akcentowanym w siedmiu punktach jest rozwój duchowy (Marszałek, 2014).

Zmiany rozumienia rozwoju duchowego w ZHP

W 1997 roku Rada Naczelna ZHP przyjęła uchwałę pt. „Harcerskie ideały”, w których zdefiniowała podstawowe kategorie harcerskiego systemu wychowawczego, w tym rozwój duchowy. W dokumencie określono, że

[...] rozwój duchowy jest nieustannym dążeniem do poszukiwania głębszego rozumienia i pełniejszego kierowania się w życiu określonym systemem wartości. Miłość, nadzieja, dobro, prawda, wolność, sprawiedliwość, tolerancja i przyjaźń stanowią harcerski system wartości oparty na zasadach chrześcijańskich. Rozwój duchowy osiąga się, wypełniając obowiązki wobec samego siebie, innych ludzi i swojego otoczenia oraz otwierając się na to, co duchowe – co znajduje się poza zasięgiem materialnego postrzegania świata. Rozwój duchowy w harcerstwie może być realizowany między innymi poprzez: życie religijne rozumiane jako dialog z Bogiem; refleksję nad samym sobą; pokonywanie własnych słabości; rozwijanie swoich zdolności i doskonalenie samego siebie; poszukiwanie sensu życia; służbę innym; kontakt z przyrodą; rozbudzanie wrażliwości etycznej i estetycznej; budowanie harmonii; poznawanie i tworzenie kultury (Uchwała Rady, 2014).

W kolejnych latach najwyższa władza stowarzyszenia, czyli Zjazd ZHP, podejmowała i zlecała prace celem doprecyzowania opisu rozwoju duchowego.

W 2009 roku Zjazd ZHP w swej uchwale zaznaczył, że skuteczne kształtowanie młodego człowieka w duchu wartości harcerskich kodeksów moralnych powinno przynieść efekty w postaci trwałych postaw, a człowiek ukształtowany w zgodzie z wartościami

⁶ Szerzej patrz: Marszałek, 2016, s. 265.

⁷ Tu oraz niżej wymieniam wartości według kolejności występowania.

⁸ Duchowej, emocjonalnej, fizycznej, intelektualnej, społecznej.

harcerskimi powinien wyróżniać się braterskim stosunkiem do innych, przyjacielską i serdeczną postawą wobec wszystkich ludzi, gotowością i umiejętnością bezinteresownej służby innym ludziom, Bogu⁹ i Polsce oraz ciągłą pracą nad sobą, nieustannym kształtowaniem i doskonaleniem własnej osobowości. Powinien być też gotowy wymagać od siebie, nawet jeżeli inni od niego nie wymagają (Uchwała XXXVI, 2014).

W 2017 roku uczestnicy Zjazdu ZHP podkreślili, że holistyczne podejście do rozwoju dzieci i młodzieży na bazie 100-letniej tradycji i dorobku wychowawczego ZHP możliwe jest „jedynie na gruncie prawidłowego przygotowania duchowego do podejmowania nowych wyzwań, nabywania nowej wiedzy, podejmowania życiowych wyborów i pełnienia ról społecznych w oparciu o wartości zapisane w Prawie i Przyrzeczeniu harcerskim” (Uchwała XL Zjazdu ZHP nr 10, 2018). Wystosowali więc apel do harcerskich komend oraz harcerskich wychowawców o zapewnienie w programach wychowawczych podstawowych jednostek organizacyjnych, elementów i działań uwzględniających duchowy rozwój zuchów, harcererek i harcerzy; przygotowania przyszłych drużynowych, namiestników, kadry wspierającej i kształcącej do uwzględnienia wychowania duchowego jako podstawy skutecznego oddziaływania wychowawczego; szczególnego podkreślania w działaniach wychowawczych oraz komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej ZHP potrzeby otwartości i równości wszystkich osób należących do organizacji i współpracujących z nią bez względu na płeć, wiek, narodowość lub poglądy (Uchwała XL Zjazdu ZHP nr 10, 2018).

W uchwale z tego samego Zjazdu ZHP podkreślono, że

[...] obecnie w Związku Harcerstwa Polskiego brakuje jednoznacznego stanowiska dotyczącego rozumienia duchowości i jej rozwoju, roli wiary i religii w harcerskim systemie wychowawczym ZHP. Stwierdzenia zawarte w różnych dokumentach bywają wzajemnie sprzeczne bądź interpretują te pojęcia na różne sposoby nietworzące spójnej całości. Owocuje to brakiem wyrazistości ideowej ZHP i przekłada się na mniejszą skuteczność wszechstronnego wychowywania członków ZHP. Sprawia również, że ZHP jest mniej atrakcyjne jako partner rodziców w wychowywaniu dzieci i młodzieży (Uchwała XL Zjazdu ZHP nr 9, 2018).

Zobowiązano władze stowarzyszenia do podjęcia decyzji, w których ZHP miało określić, które elementy uznaje za obowiązkowe dla członków. Owe decyzje miały być oparte na wynikach dyskusji ogólnozwiązkowych na temat roli religii jako elementu wychowania duchowego w harcerskim systemie wychowawczym. Określono, że dyskusja powinna poruszać następujące zagadnienia:

[...] czy niezbędnym elementem harcerskiego systemu wartości jest utożsamianie się z konkretną religią, formalna przynależność do wspólnoty religijnej lub udział w jej praktykach?; czy niezbędnym elementem harcerskiego systemu wartości jest wiara w istnienie

⁹ W kolejnej uchwale dookreślono, że służba Bogu wynika z wiary bądź osobistego stosunku do duchowych wartości życia, takich jak: miłość, prawda, dobro, sprawiedliwość, wolność, piękno, przyjaźń, braterstwo, nadzieja (Uchwała XXXVI, 2014).

rzeczywistości transcendentnej?; jaki zakres stanowisk światopoglądowych w wyżej wymienionych obszarach jest akceptowalny u członków ZHP?; w jaki sposób ZHP zamierza wspierać swoich członków w rozwijaniu duchowości rozumianej jako kategoria egzystencjalna, również niezależna od kwestii religii? (Uchwała XL Zjazdu ZHP nr 9, 2018).

Uzgodniono również stanowisko w sprawie roli religii¹⁰, wiary¹¹, wartości chrześcijańskich¹², duchowości¹³ oraz wychowania i wspierania rozwoju¹⁴ (Uchwała XL Zjazdu ZHP nr 9, 2018).

Jednocześnie podkreślono, że „Zjazd ZHP uważa za oczywiste, że osobista wiara i jej praktykowanie doskonale wpasowują się w harcerski system wychowawczy. XL Zjazd ZHP sprzeciwia się ewentualnym zmianom mogącym utrudnić praktykowanie religii w ramach działań harcerskich” (Uchwała XL Zjazdu ZHP nr 9, 2018).

Stowarzyszenie rozpoczęło dyskusję przed pandemią koronawirusa SARS-CoV-19, jednakże działania podejmowane były z opóźnieniem, bez uczestnictwa szerszego grona członków organizacji¹⁵. W wyniku tych i późniejszych prac opracowano sześć wersji, w których zaproponowano poniższe potencjalne warianty postaw światopoglądowych. Określono, że Związek Harcerstwa Polskiego powinien być otwarty:

1. na wszystkich ludzi, którzy akceptują Prawo zucha/Prawo harcerskie, nie ma innych ograniczeń; 2. na ludzi wierzących, wątpiących i otwartych na duchowość, ale nie jest otwarty na zdeklarowanych materialistycznych ateistów nieuznających Bytów pozamaterialnych [...]; 3. na osoby religijne różnych wyznań, ale nie uznaje systemu moralnego

¹⁰ Określona jako: „system powiązanych ze sobą wierzeń i praktyk odnoszących się do rzeczy świętych, to znaczy rzeczy wyodrębnionych i zakazanych, wierzeń i praktyk łączących wszystkich wyznawców w jedną wspólnotę moralną zwaną kościołem, a więc element odnoszący się zarówno do sfery wiary, jak i jej formy organizacyjnej, nakazywanych przez nie praktyk i przynależności do wspólnoty religijnej, w tym udziału w praktykach religijnych” (Uchwała XL Zjazdu ZHP nr 9, 2018).

¹¹ Określona jako: „indywidualne przekonanie o istnieniu osobowego Boga lub bogów albo nie-osobowego Absolutu, powiązanych zazwyczaj z konkretną wspólnotą wyznaniową, jednak będące wewnętrzną rzeczywistością jednostki” (Uchwała XL Zjazdu ZHP nr 9, 2018).

¹² Określone jako stanowiące fundament skautingu w rozumieniu ich „jako system aksjologiczny kształtujący Europę od 2000 lat, nieutożsamiany obecnie z przynależnością religijną bądź konfesyjną, zbieżny z ideałami sprawiedliwości, piękna, dobra i prawdy, które – podobnie jak w Preambule Konstytucji RP – mogą być wywodzone z wiary w Boga lub innych źródeł” (Uchwała XL Zjazdu ZHP nr 9, 2018).

¹³ „Rozumianej jako kategoria egzystencjalna, pojęcie odnoszące się do sfery etyki i mogące odnosić się do religii, jednak ujmowane szerzej i oparte przede wszystkim na samodoskonaleniu” (Uchwała XL Zjazdu ZHP nr 9, 2018).

¹⁴ Rozumianego „szerzej niż jako wychowanie i rozwój religijny, odnoszącego się do różnych systemów przekonań i nakierowanego na refleksję na temat własnego systemu wartości i ich realizowania, kształtowania siły ducha i nawyku samodoskonalenia także w warstwie etycznej w harcerskim systemie wychowawczym” (Uchwała XL Zjazdu ZHP nr 9, 2018).

¹⁵ Odbyły się tylko dwie ogólnopolskie konferencje instruktorskie: 18 sierpnia 2019 r. w Perkozie i 29 lutego 2020 r. w Warszawie.

żadnej z konkretnych religii za jedyny właściwy; 4. na osoby religijne różnych wyznań, wierzących, wątpiących, otwartych na duchowość, ale jednocześnie uznaje system moralny chrześcijaństwa (w tym całość Dekalogu) za podstawę harcerskiego wychowania; 5. na osoby religijne różnych wyznań, ale uznaje system moralny chrześcijaństwa (w tym całość Dekalogu) za podstawę harcerskiego wychowania; 6. na osoby wiary chrześcijańskiej, wyznające i praktykujące ją” (Realizacja, 2021).

Podczas pandemii kontynuowano dyskusje¹⁶, w ich rezultacie wyłoniły się następujące wnioski:

ZHP powinien być organizacją otwartą na osoby o różnych światopoglądach, w tym także niereligijnych; każdy z dopuszczonych w ZHP światopoglądów musi być równouprawniony – nie byłoby właściwe faworyzowanie pewnej grupy światopoglądów i ledwie tolerowanie innych; członkowie ZHP muszą mieć możliwość szczerego kierowania się własnymi przekonaniami w życiu harcerskim; nie wchodzi w grę ani aktywne nawracanie innych członków ZHP na swój światopogląd, ani próby odwodzenia innych od ich przekonań; powyższe dotyczy członków ZHP jako osób, nie organów Związku; Związek jako całość musi być neutralny, a to prowadzi do wniosku, że wykorzystywanie pełnionej funkcji do propagowania swego światopoglądu byłoby niewłaściwe; drużynowy noszący kółko różańca na kieszeni munduru, organizujący dla chętnych modlitwę wieczorną czy wyjaśniający swe osobiste wybory zasadami swej religii jest OK, zabierający całą drużynę na nabożeństwo bez patrzenia na indywidualną wiarę harcerzy – już nie; sednem rozwoju duchowego harcerzy jest stała refleksja nad aktualnym systemem wartości, konfrontowanie go z wątpliwościami i otwartość na nowe argumenty i propozycje wyjaśnień; dotyczy to wszystkich niezależnie od światopoglądu, przejawem rozwoju może być tak samo przyjęcie wiary pod wpływem przemyśleń, jak i porzucenie jej na rzecz innych wytlumaczeń sensu życia; Związek powinien dokonać wyboru w oparciu o własne poczucie słuszności; akceptacja tego wyboru przez światowy ruch skautowy miała dla uczestników dyskusji znaczenie drugorzędne (Opis działań, 2017).

Uwzględniając powyższe wnioski, 17 października 2021 roku Rada Naczelna przyjęła uchwałę wprowadzającą na Zjazd ZHP dwa alternatywne projekty uchwały (tabela 2).

Przygotowane projekty miały być rozważone przez Zjazd ZHP w grudniu 2021 r. Ten jednak nie odbył się ze względu na sytuację pandemiczną. Termin zjazdu został zaplanowany na maj 2022 roku. Czy będzie kontynuowana dyskusja, która zmieni wypracowane stanowiska? Czas pokaże.

¹⁶ Podczas webinarium 28 kwietnia 2021 r., 11 sesji konsultacji online w maju i czerwcu 2021 r. równoległe toczyły się dyskusje na poświęconej tematu grupie na Yammerze.

Tabela nr 2. Treści projektów uchwał, na Zjazd ZHP

	Projekt I	Projekt II
W § 2 ust. 2 Statutu ZHP otrzymuje brzmienie:	wspólne	
	„ZHP jest dobrowolnym stowarzyszeniem otwartym dla wszystkich bez względu na pochodzenie, rasę czy wyznanie bądź jego brak”.	
2. W § 6 Statutu ZHP pomiędzy słowami „Przyrzeczenie harcerskie” i „Prawo harcerskie” dotychczasowy tekst zastępuje się następującymi zapisami:	„Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłusznym/posłuszną Prawu Harcerskiemu”. Wspólne – oprócz dopowiedzenia	[Tak mi dopomóż Bóg.] fragment w nawiasie kwadratowym jest opcjonalny.
	lub do wyboru: „Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Polsce, stać na straży harcerskich zasad, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłusznym/posłuszną Prawu Harcerskiemu”.	
	wspólne	
W § 6 Statutu ZHP punkt 1 Prawa zucha otrzymuje brzmienie:	„1. Zuch kocha Polskę i czyni dobro”	

Źródło: opracowanie własne (Opis działań, 2017).

Wnioski

Na podstawie przedstawionej treści dokumentów i ich analizy mogą stwierdzić, że w poszczególnych okresach władze ZHP (kadencyjne, zmienne) przyjmowały odmienne tradycyjne lub ponowoczesne rozumienie rozwoju duchowego, zjawisko to występowało przy względnie stałych wartościach fundamentalnych zawartych w statucie organizacji¹⁷. Od 1990 roku względnie stałe były również wartości zawarte w harcerskich kodeksach moralnych, oprócz wartości „Bóg”.

Zmieniało się też umiejscowienie rozwoju duchowego w dokumentach opisujących harcerski system wychowawczy. Najpierw występował w zapisach równoważnie z innymi rodzajami rozwojów, jednak od 2017 roku stwierdzono, że „rozwój fizyczny, intelektualny, społeczny oraz emocjonalny dzieci i młodzieży, wychowanków gromad zuchowych i drużyn harcerskich możliwy jest jedynie na gruncie prawidłowego przygotowania duchowego” (Uchwała XL Zjazdu ZHP nr 10, 2018). Takie akcentowanie rozwoju duchowego od 1990 roku było już obecne w zapisach Prawa harcerskiego, w których siedem punktów na dziesięć odnosiło się do rozwoju duchowego.

W wyniku dokonanych analiz można również stwierdzić, że w dokumentach ZHP w latach 1989-1994 dominowało ponowoczesne rozumienie duchowości, natomiast w kolejnych (1995-2017) tradycyjne, a od 2017 r. na nowo rozpoczęto dyskusję nad rozumieniem duchowości, choć przy zaznaczeniu jej wiodącej roli w wychowaniu harcerskim.

¹⁷ Choć zawężonych, ponieważ wyjściowe były wartości humanistyczne, które zastąpiono wartościami chrześcijańskimi.

BIBLIOGRAFIA

Źródła

- Opis działań Zespołów i Komisji realizujących postanowienia uchwały nr 9 z 10 grudnia 2017 r. w sprawie roli religii i rozwoju duchowego w Harcerskim Systemie Wychowawczym. (2017). <https://gkzhp-my.sharepoint.com>
- Projekt Rady Naczelnej ZHP uchwały w sprawie zmian w Statucie ZHP i Podstawach wychowawczych ZHP (Służba Bogu – wariant 1). (2021). <https://gkzhp-my.sharepoint.com>
- Projekt Rady Naczelnej ZHP uchwały w sprawie zmian w Statucie ZHP i Podstawach wychowawczych ZHP (Służba Bogu – wariant 2). (2021). <https://gkzhp-my.sharepoint.com>
- Realizacja uchwały XL Zjazdu ZHP nr 9 z 10 grudnia 2017 r. w sprawie roli religii i rozwoju duchowego w Harcerskim Systemie Wychowawczym. (2021). <https://gkzhp-my.sharepoint.com>
- Statut ZHP uchwalony przez IX/XVI Zjazd ZHP, ustalony i ogłoszony Zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 IV 1989. (2014). W: K. Marszałek, *Wybór źródeł do dziejów ZHP. Tom 3: Odrodzenie, lata demokracji (1989-2014)* (s. 145-162). Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Statut ZHP uchwalony przez XXVIII Zjazd ZHP, 9 XII 1990, z późniejszymi zmianami. (2014). W: K. Marszałek, *Wybór źródeł do dziejów ZHP. Tom 3: Odrodzenie, lata demokracji (1989-2014)* (s. 163-194). Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Uchwała Rady Naczelnej ZHP w sprawie opracowania „Harcerskie Ideały”. (2014). W: K. Marszałek, *Wybór źródeł do dziejów ZHP. Tom 3: Odrodzenie, lata demokracji (1989-2014)* (s. 66-70). Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Uchwała XL Zjazdu ZHP nr 9 z dnia 10 grudnia 2017 r. w sprawie roli religii i rozwoju duchowego w Harcerskim Systemie Wychowawczym. (2018). W: K. Marszałek, *Wybór źródeł do dziejów ZHP i ZHR w latach 2017-2018* (s. 152-154). Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Uchwała XL Zjazdu ZHP nr 10 z dnia 10 grudnia 2017 r. w sprawie wychowania duchowego w Związku Harcerstwa Polskiego. (2018). W: K. Marszałek, *Wybór źródeł do dziejów ZHP i ZHR w latach 2017-2018* (s. 154-155). Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Uchwała XXX Nadzwyczajnego Zjazdu ZHP w sprawie zmian w Statucie ZHP. (2014). W: K. Marszałek, *Wybór źródeł do dziejów ZHP. Tom 3: Odrodzenie, lata demokracji (1989-2014)* (s. 194). Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Uchwała XXXVI Zjazdu ZHP w sprawie zmian w podstawach wychowawczych ZHP. (2014). W: K. Marszałek, *Wybór źródeł do dziejów ZHP. Tom 3: Odrodzenie, lata demokracji (1989-2014)* (s. 108). Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Załącznik do Uchwały XXXVI Zjazdu ZHP z dnia 6 grudnia 2009 r. w sprawie zmian w podstawach wychowawczych ZHP. (2014). W: K. Marszałek, *Wybór źródeł do dziejów ZHP. Tom 3: Odrodzenie, lata demokracji (1989-2014)* (s. 108-122). Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

Opracowania

- Marszałek, K. (2014). *Wybór źródeł do dziejów ZHP. Tom 3: Odrodzenie, lata demokracji (1989-2014)*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Marszałek, K. (2016). *Dziedzictwo, którego nie można odrzucić. Próba interpretacji wybranych źródeł do dziejów Związku Harcerstwa Polskiego w latach 1918-2015*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Marszałek, K. (2018). *Wybór źródeł do dziejów ZHP i ZHR w latach 2017-2018*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Miller, L. (2016). *Czy dzieci powinny wierzyć z Boga?* Wydawnictwo Samsara.
- Muszyński, H. (red.). (1984). *Podstawy wychowania w ZHP*. Wydawnictwo Uczelniane WSP.

- Palka, S. (2006). *Metodologia, badania, praktyka pedagogiczna*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Rubacha, K. (2008). *Metodologia badań nad edukacją*. Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Rutkowiak, J. (2007). Jednostka w projekcie ponowoczesnej formuły duchowości a neoliberalne upolitycznienie edukacji. W: J. Rutkowiak, D. Kubinowski i M. Nowak (red.), *Edukacja, moralność, sfera publiczna. Materiały z VI Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego PTP* (s. 101-115). Oficyna Wydawnicza „Verba”.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License
<http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>